

KISS ANDRÁS

Kor- és kórkép 1611 táján az erdélyi fejedelmi hatalomról

Az alábbi *Függetlenség*ben közölt, keltezetlen és aláírás nélküli, Thurzó György nádorhoz intézett *Postulata* című iratot¹ azért vélem közlésre érdemesnek, mert tükrözi a Báthory Zsigmondtól Báthory Gáborig terjedő időszakban az erdélyi társadalomban – vagy legalábbis annak egy részében – kialakult közvéleményt az országban uralkodó erkölcsökről, a fejedelmi hatalom önkényességeiről, de egyúttal – a hatalomváltozás reményében – javaslatokat is tartalmaz az országot és a társadalmat ért sérelmek orvoslására. Sajnos, az irat kritikai vizsgálata nem tekinthető teljesnek. Nem sikerült azonosítanom a Thurzó Györgyhez intézett *postulata*=kívánalmak íróját és az irat keltezésének pontos idejét sem. Ami íróját illeti, feltehetően azok közé tartozott, akik vagy személy szerint vagy valamilyen közösség tagjaként sérelmet szenvedtek az említett időszakban Báthory Zsigmond, de főként Báthory Gábor uralkodása idején, és akik jól ismerték a fejedelemség akkori állapotát. Írása bár olvasható, mégis olyan személyre utal, aki nem sajátította el a városi, vármegyei vagy széki írásbeliségi gyakorlatot, írásjelei következtelenek, és korához képest elavultak.² A keltezést illetően megállapíthatjuk, az iratot akkor írhatták, amikor Magyarország nádorának, Thurzó Györgynek lehetősége lett volna hozzájárulni az előterjesztett kívánalmak tel-

¹ Fogalmazvány. Országos Levéltár Kolozs megyei Igazgatósága – A Kemény család csombordi levéltára (Arhivele Naționale Direcția județeană Cluj – Fond familial Kemény din Ciumbud), VIII. 373. sz. A továbbiakban az Országos Levéltár Kolozs megyei Igazgatósága rövidítése: KmOL, a Kemény családé pedig: Kemény, csombordi lt.

² A *Kolozsvár és a Báthoryak: Zsigmond és Gábor* című, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Levéltári Évkönyv 17. kötetében (2006. 327–338.) megjelent írásomban az irat szerzőjét kolozsvári kötődésű unitáriusnak véltem. Ezt főleg az akkor unitárius jellegű Kolozsvárt a Forgách hadjárat után Báthory Gábor részéről ért megtorlások alapján, valamint a *Postulata*ban a kolozsvári unitárius bírónak szánt közhitelű szerepe miatt. Vö. Kiss András: *Ifj. Heltai Gáspár kolozsvári nótárius másolati könyve (1612–164)*. In: In honorem Gernot Nussbächer. Red. Daniel Nazare – Ruxandra Nazare – Bogdan Florin Popovici. Braşov, 2004. 155–166. Viszont az irat 11. pontjának alaposabb vizsgálata és a fogalmazvány hátlapjára írt magánfeljegyzések alapján úgy véljük, hogy a szerző illetőségi helyeként Erdély dél-keleti része is számba jöhet. Ezt látszik megerősíteni a 'lakság' szó többszöri említése, amit főleg a vármegyék és székek érintkezési területén használtak, Kolozsvárt viszont erre nem találtam adatot. Mivel pedig az esztina dúlása feltehetően Felsőrákoson vagy Vargyason történt, az ugyancsak unitárius vagyasi Daniel család uradalmán, számba jöhet a család valamelyik tagja, akinek kapcsolata volt az unitárius Kolozsvárral, és közvetlenül írhatott a nádornak. Természetesen a feltételezések megdőlhettek vagy igazolhatók lettek volna a Thurzó Györgynek címzett kívánalmak eredetijének vagy esetleges közlésének megtekintésével. Erre viszont nem volt módom. Mindez azonban az irat tartalmát nem érinti, csupán annyi a közlés hiányossága, hogy nem utalhattam az eredeti levéltári jelzetére, illetve esetleges közlésére.

jesítéséhez. Ez utóbbit az irat megszerkesztője Forgách Zsigmond hadjárata (1611. június 29–szeptember 16.), de talán még inkább a tokaji tárgyalások (1611. november 20. és december közepe) idején vélte alkalmasnak. Következésképpen úgy véljük, hogy a kívánalmakat ez idő tájt írhatta az ismeretlen szerző.

)

*

A *Postulata* írójának gondolatvilága, stílusa arra vall, hogy az ország erkölcsi romlását feltáró és a kialakult állapotok orvoslására javaslatokat előterjesztő személy hívő, bibliás ember lehetett. Meggyőződése – ez már az első sorokból kitűnik –, hogy az ország romlását a társadalomban eluralkodott „cégéres” bűnök idézték elő, amelyek „naponként gyűjtötták Isten haragjának a tűzét, ki immár annyira ég, hogy féltő, semmi úton meg nem olthatni”. De felismeri azt is, hogy a társadalom erkölcsi süllyedését súlyosbítja a fejedelem és környezetének magatartása is. Az, hogy azok, akiknek ki kellene deríteniük, kik a bűnösök, és ezeket törvény szerinti büntetésekkel kellene sújtaniuk – szemlélete szerint ez elsősorban az uralkodó kötelessége –, éppen a „cégéres” szolgálatait veszik igénybe. Ótestamentumi példákkal bizonyítja, hogy azok az előljárók, akik az idők során „cégéres” bűnöket követtek el vagy ilyen bűnösökkel léptek cinkosi kapcsolatba, önmagukat és közösségüket menthetetlenül pusztulásba sodorták.

Az Erdélyben uralkodó állapotokra alkalmazva „cégéres” bűnösöknek – egyébként az erdélyi közfelfogásnak megfelelően – a paráználkodókat, a kerítőket, valamint a bűvölés-sel-bájolással élőket tekinti. Ezen a téren a fejedelemséget illetően már nem volt szüksége ótestamentumi példákra, mert ilyeneket bőven szolgáltatott az a társadalom, amelyben élt. Különösen pedig az ország első emberéről, a fiatal Báthory Gábor fejedelemről és környezetéről, viselt dolgaikról országszerte terjedt a közbeszéd és pletyka. Ez utóbbi formája a társadalmi „hírközlés”-nek, árnyoldalai mellett, mintegy pótolta a későbbi sajtó által biztosított nyilvánosságot, bár – egyes későbbi nyomtatott utódaihoz hasonlóan – pontossága és hitelessége megkérdőjelezhető volt. Az erkölcsi romlottságról keringő híresztelések különös és nagyobb arányú érdeklődést váltottak ki, amennyiben magasabb körökben élők, esetünkben a fejedelmi udvart, illetve magát a fejedelmet érintették. Ilyenek voltak a Báthory Gábort paráználkodásra „kényszerítő” bűvölések–bájolásokról keringő hírek, mely bűvölések célja az lehetett, hogy művelőjük közös paráználkodásuk következményeként fejedelemasszony lehessen. Egyébként a fejedelmi udvarban folyó bűvölés–bájolás, boszorkányi praktika, paráználkodás nem volt új keletű és egyedülálló az erdélyi pletykálkodásban. A gyűrűző szóbeszéd nem hallgatta el azt sem, hogy Rákóczi Zsigmondné halálos ördögösséget „csináltatott” a fiatal új fejedelem, Báthory Gábor ellen,³ ahogy Bethlen Gábor állítólagos kicsapongásait sem,⁴ és a történeti kutatás már rendelkezik a Bornemisza Anna környezetében történt boszorkányi praktikák adataival.⁵ A tehetséges, de szertelen fiatal Báthory Gábor esetében hangsúlyozottan súlyosak a közszájra vett vádak, mert esetében két „cégéres bűn”: a bűvölés–bájolás és a paráznaság ötvöződtek. A *Postulatában* a vele kapcsolatban említett erkölcsstelen tettek két szempontból érdemelnek figyelmet. Elsőben azért, mert az 1611-ben szerkesztett kívánalmakban azokat olvassák a fejedelem fejére, amely vádak tanúvallomásokként 1614-ben elhangzottak az enyingi Török Kata elleni, Bá-

³ KmOL – Kolozsvár város levéltára (Primăria municipiului Cluj), Törvénykezési jegyzőkönyvek II/10 (régijelzet: VII/1), 227–228. Kiadásra készített kézirat.

⁴ Kemény, csombordi lt. VII. 434. sz.

⁵ *Bornemisza Anna megbűvöltetése. Boszorkányok Erdély politikai küzdelmeiben (1678–1688)*. A tanulmányt írta és a dokumentumokat közreadja Herner János. Budapest–Szeged, 1988.

thory Gáborral elkövetett vérfertőzési perben.⁶ Másodszer az érdemel figyelmet, hogy még abban az esetben is, ha Báthory Gáborral szemben elfogult, ellenséges érzelmű személy is vetette papírra a kívánalmakat, tény az, hogy az abban felsorolt vádak már 1611-ben ke-ringtek Erdély-szerte, tehát nem állja meg a helyét az a vélekedés, hogy ezeket 1614-ben, Báthory Gábor megöletése után kellett volna „konstruálni”.

Mivel pedig a *Postulata* szerzője a romlás feltárása mellett „kívánalmak”-at ad elő annak orvoslására, méltán javasolja a megemlített „fertelmes” erkölcsi romlást előidézők, az abban élők törvény szerinti megbüntetését, mert meggyőződése, hogy csak így lehet elkerülni az Isten haragját, és ezért jelenti ki határozottan, hogy „mi ezt nem szenvedjük [...] nem akarunk velük egy országban élni.”

A „cégéres” bűnökben élőkhez hasonlóan ítéli meg azokat a fejedelem környezetéhez tartozókat, akik hízkeléssel – sőt: virágénekek költésével –, kerítői szolgálatokkal, mások megvádolásával jutottak előnyökhöz, és sorvasztották el az ország nemességét, némelyeket bujdosásra kényszerítve, másoknak pedig halált okozva. Ténykedésük eredményeként a társadalomban eluralkodott az anyagi romlás is, semmibe vették az isteni és az országos törvényeket, a szabad városok „törvényei” pedig „meghaltak és eltemették”. Ezért azt kívánja az irat írója – hatalomváltozások esetén nem egyedülállóan és, sajnos, másokhoz hasonlóan szinte hiábavalóan –, hogy a hatalom, tehát a fejedelem környezetében élőket, tanácsadókat szorítsák ki a közéletből: mert „semmiképpen azokat nem szenvedjük [...] semmi tiszték legyen, nem hogy egyéb, de még csak annyi is mint egy falusbíróság”, egész életükben „letett” emberek legyenek.

Érdemes felfigyelni a beadvány írójának azokra a fejtegetéseire, amelyekben azt vizsgálja, hogy a fejedelmet vagy bármely tisztség viselőjét mire kötelezi tisztsége elfoglalásakor letett esküje: „hite” és törvényesség szempontjából mi kell, hogy legyen a hitszegés következménye. Mivel, szerinte, még egy falusbíró esetében is, ha megszegi hitét, „levonszák róla a bíróságot, erősen megbüntetik, azután soha semmi tisztet nem adnak rá”, úgy véli, hogy ez áll arra is, aki fejedelemtént az ország legnagyobb tisztségét viseli. Megállapítja, hogy az országot hagyományos módon kormányzó „előbb való fejedelmek” is hitüket „meg nem állották”. Példaként Báthory Zsigmondot említi, aki hamisan és törvénytelenül megölette Gyulai Pált és Gálffy Jánost,⁷ esküje ellenére az országot szabadsága ellen „elcserélte”, a fejedelemség jövedelmeit kisajátította, és azt „így pusztítá”. Feltűnő azonban, hogy míg az unitárius Gyulai Pál és Gálffy János megöletését kétszer is megemlíti Báthory Zsigmond törvénytelenégei sorában, nem szól az 1594-ben a törökpartí főrak esetében elkövetett vérengzéséről.⁸ A fogalmazványban ezt követően a kívánalmak írója áthúzott egy befejezetlen mondatot Bocskai István törvénytelenégeiről, nyilván nem akarta, hogy bevegye a Thurzónak szánt tisztázatba. Feltételezésünk az, hogy ennek indítéka Bocskai rövid uralkodása alatt kiérdemelt értékelése és – amennyiben a szerző unitárius, esetleg kolozsvári kötődésekkel – a városban tanúsított toleranciája volt.

⁶ *Boszorkányok, kuruzslók, szalmakoszorús paráznák*. Válogatta, a bevezető tanulmányt írta és a jegyzeteket összeállította Kiss András: Bukarest–Kolozsvár, 1998. 98–12.

⁷ EOE III. 488–489. Vö. Szabó György: *Abaféji Gyulay Pál*. Budapest, 1974.; Kiss András: *Más források – más értelmezések*. Marosvásárhely, 2003. 68., 70., 72.; Kénosi Tózsér János–Uzoni Fosztó István: *Az erdélyi unitárius egyház története*. Fordította Márkos Albert. A bevezető tanulmányt írta és a fordítást a latin eredetivel egybevetette: Balázs Mihály. Sajtó alá rendezte Hoffmann Gizella–Kovács Sándor–Molnár B. Lehel. Kolozsvár, 2005. 183., 281., 326., 389., 404., 405., 538., 562.

⁸ EOE III. 477–480.; *Erdély története*. 2. köt. Szerk. Makkai László–Szász Zoltán. Budapest, 1986. 522–526.; Vö. Kiss: *Más források*, 69–71.

A szerző Báthory Gábort is – elődeihez hasonlóan – a hitszegő fejedelmek közé sorolja, következőképpen ítélete szerint nem volt igaz fejedelem, ezért nem ismeri el uralkodói döntéshozatali jogát. Következőképpen kibocsátott okleveleit, parancsolatait – a perfolyomatban szereplő iratok kivételével – semmisnek nyilvánítja, és ezt a semmisséget kiterjeszti Báthory Zsigmond 1592 óta kibocsátott leveleire is.

Az erkölcsi és az emberéletben elkövetett sérelmek felsorolását és az orvoslásukra tett javaslatokat a fejedelmi hatalom anyagi kártevéseinek jóvátételét szorgalmazó javaslat követi. Ez határozottan az elkobzott, másnak adományozott jószágoknak hűtlenség bűnének terhe alatt, teljes visszaszolgáltatása mellett áll ki. Ennek a jóvátételnek érvényesítése érdekében azt kívánja, hogy valamennyi Báthory Gábor idejében „fegyver alatt” hozott országgyűlési *articulust* és bármiféle pecsétes vagy pecsételten iratot kötelezően szolgáltatásnak be a kolozsvári bíróhoz, ugyancsak a fentebb említett büntetés terhe alatt, az átadott iratokat pedig a következő országgyűlésen, az ország előtt égessék el. (Ez a módszer, a jogokat biztosító oklevelek elégetése sem új keletű. Már 1222 táján, amikor a két nagy erdélyi birtokos: a gyulafehérvári püspök és a kolozsmonostori bencés apát közötti viszályban a püspök emberei lerohanták az apátságot, a pápai privilégiumot tűzbe, a királyi kiváltságlevelet vízbe vetették. Ezzel meghiúsították, hogy azokat az apát jogai védelmében használhassa).⁹ Figyelemreméltó azonban, hogy a jogtalanul elvett és másoknak adományozott birtokokon kívül a kívánalmak nem tesznek említést a különböző indítékokból eladományozott, inskribált, elherdált fiskális jószágokról, pedig ez is visszatérő része az erdélyi fejedelmi hatalom kifogásolt intézkedéseinek.¹⁰

A *Postulata* szerzője kitér arra is, hogyan látja biztosítottnak Erdélyben a rend helyreállítását és a fejedelmi hatalom önkényeinek korlátozását. A kívánalmak szerzője az említettek érdekében szükségesnek tartja, hogy a tisztségeket ősnemes erdélyiek tölthessék be, a fejedelem pedig a tárház kárára senki adóját el ne engedhesse (ha ezt Báthory mégis engedte, az ilyen engedményt nyilvánítsa semmissé). Ugyanakkor a jövőben a fejedelem gyalog- és lovas katonái az országnak is „hitesek” legyenek, mert az ország pénzéből fizetik őket. A tanácsurak szintén erdélyi ősnemesek legyenek és ne idegenek. Véleménye szerint azonban az egyik legfontosabb biztosíték az, hogy ezek a fejedelem és az ország egyenlő akaratából választassanak – de csak olyanok, akik Báthory Gábornak nem voltak tanácsosai –, és végül, hogy a kancellár az országnak tegyen esküt, azaz legyen hites.

A *Postulata* utolsó előtti pontja a Brassó és Havasalföld elleni háború során elkövetett törvénytelenségek orvoslására tesz javaslatot. Állítása szerint ugyanis voltak, akik a „hadbamenés” ürügyén a vármegyék lakosságát – a lakságot – és a százságot prédálták, közülük pedig némelyek a „székelységen laknak”, és a szabad székelyek törvényével kívánnak élni. A kívánalmak szerzője viszont úgy véli, hogy ezek ügyeiben ne a székely székek, hanem a lakság szerint ítélkezzenek, „mert jobb egy országnak kedvezni, hogy nem mint néhány embernek, országunk romlására”.

Ez a kor- és kórkép rajzolódik ki a névtelen szerző megállapításaiból és orvoslási javaslataiból, amelynek hiteles valóságát az összehasonlító forrásvizsgálatok hivatottak megállapítani.

⁹ *Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. I. 1023–1300.* Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztákban közléteszi Jakó Zsigmond. Budapest, 1997. 122. sz.

¹⁰ Vö. Trócsányi Zsolt: *Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben.* Budapest, 2005. 217–225.

FÜGGELÉK

*Postulata*¹¹

1. Minden láttia azt, hogy az mi szegén országunk nagy romlásban esék, mely nem egyébert, hanem az szántalan cégéres bűnökért, mellyel naponként gyűtötták az Isten haragiának tüzét, ki immár annira ég, hogy félő, semmi úton meg nem olthatni, holott nincs, ki az Istennek törvénie szerént az cégéres, fertelmes bűnöseket, paráznákat, kerittőket, búveléssel-bájolással élőket felkeresse s megbüntesse, kitisztítsa, hanem inkább, némelliek, kik az illieneket tartoznának felkeresni, megbüntetni, elfedezik és az bűnesekkel magok¹² varászoltatnak, búveltetnek. Azért kívánnyuk azt, hogy parásznákat, gilkosokat, kerittőket és kik búvesekkel búveltetene, elannyira, hogy házakhoz vitették, ott tartották, úgy búveltették hozzájuk batori gabort, hogy őket szeresse, hozzájuk járjon, sőt némelliket, hogy ugyan magához vegye, hogy ő fejedelemasszon legyen, ezeket őnagysága s az ország felkerestessék és törvény szerént megbüntessék. Mert semmi úton nem szenvedgyük, hogy büntetlen maragyanak, nem akarunk egy országba velek lakni, hogy ennél inkább az Úristennek nagy haragia raitunk maragyon és miattok országul vesszünk el, holott elég példáink vadnak, hogy minden országokat és tartományokat főképpen az fertelmes paráznaságért vesztette el és előttök járóiokat is azért büntette meg Isten, ha eltűrték. Sawlt Isten azért veszté el, hogy az búves azzonyállattól kérde tanácsott, dauit szent király lévén, egycer esék paráznaságba, soha Isten büntetését az ő házáról el nem vevé, sodomának, gomorának, az több várossokat az paráznákért süllieszté el. Több eféle példáink vadnak, melliet öressen megparancsolt, hogy valaki paráználkodik mással, mindketen meghallianak, az bűnöst pedig ne haggiák élni. Miel küssebb az kerittő, az ki akárki után veti magát, még az jámbor után is, hogy lattorra tegye? Mi azért protestálunk az Istennek, az mennek, földnek, az embereknek, hogy mi ezeket nem szenvedgyük, hanem kiálttiuk, hogy megkeressék s megbüntessék. Ha nem mielik, vagy valaki párttiát fogja, az Istenre kiáltunk, hogy el ne szenvedgye, hanem meg megbüntesse érette, hogy annak bűnnie ne szállion az mi fejűnkre, mi ne vesszünk miatta.

2. Miért hogy vadnak oly emberek, kik batori idejében szüntelen mellette voltak, hízelkedvén körülle, másnak kárával, niomorúságával magoknak hasznot kerestek, valami lehetett, de mindennel kedvét keresték, hízelkedtek, ki virágének csinálással, ki kerítéssel, ki egiébel is, az fele nemességünket, országunknak minden törvéniét lerontották vele, hamisan másét elvéteték és vele ők töltöztek, nem néztek semmit az Isten törvéniére, sem az ország törvéniére, hanem inkább az ellen jártak. Ki miatt annira jutánk, minden¹³ nemességünk, jószágunk és országunkban levő szabad városoknak¹⁴ törvénie, szabadsága ideiekbe miattok meghala s eltemettették, némelliknek pedig szántsándékkal házától, feleségétől. Mene ki batorinak azon szólt, hogy az urak, fő emberek, kolcsos városak elarúlták, úgy

¹¹ A szöveg átírásában követtem a 17. századi szövegek esetében meghonosodott gyakorlatot. A *Postulata* szerzője következetesen csak az i betűt használja mind a j, mind a y esetében is, a v betű helyett u-t, az sz betű helyett z-t, az ü helyett pedig w-t ír. Az átírásban minden esetben a betű mai megfelelőjét használtam, kivéve néhány szóban a használt i-t, ahol úgy véltem, hogy az i a kiejtést tükrözi. Hasonlóképpen jártam el néhány duplázott betű esetében is, amelyek esetleg az akkori kiejtést jelzik. Mind a személy, mind a helyneveket azonban betűhíven írtam át, mert ezeket jellemzőnek tartottam a *Postulata* szerzőjének íráskultúrájára.

¹² Eredetileg: magoknak, a -nak rag áthúzva.

¹³ Következik: nemzetségünknek, áthúzva.

¹⁴ Eredetileg: városokban, a -ban rag áthúzva és -nak-kal helyettesítve.

visellien gondot magára. Kinek szava miatt, egynéhánian meghalának, kik bűdősóvá lőnek, az városok telliességgel megromlának. Azért őnagyságának alázatossan köniörgünk mint kegielmes urunknak, minekünk megbocsásson, de valakik batori mellett való tanácsok vpltak, kik giakron körülle forgóttak, de semmiképpen azokat nem szenvedyük, hogy őnagysága mellett se semmit az őnagysága és ország dolgában értcsenek s azt igazgassák, se semmi tiszték legien, nem hogy egiéb, de még csak anni is, mint egy falusbíróság volna is, hanem tellies életekben letétetett emberek legienek, soha fel ne vétessenek semmire, egiebeknek példáiára.

3. Miért hogy nilván vagyon az, hogy, valakit valami tisztre választanak, hittel erőssen megkötelezi magát arra, hogy azt éppen igazán megtartia, ha penig az ellen cselekezik, hitetlen leszen. Ha csak egy falusbíróságra választanak valakit is, de ha hite ellen cselekezik, levonszák rólla az bíróságot és erőssen megbüntetik, azután soha semmi tisztet nem adnak reá. Így azért az világon nincs nagioz tiszt az fejedelmek tisztinél, s amenivel nagioz az tiszt, annival kötelesb annak hittel való kötelességének megtartására. Nilván vagion penig mindenektől, hogi ezelőtt való fejedelmek azt meg nem állották, mert batori sigmond hamissan, törvénytelen giulai palt, Galfy Janost, kinek szolgálattia által jutott vala fejedelemségre, megöleté¹⁵, az felett az országot szabadsága ellen elcserélé, kirel azólta mindenszer¹⁶ azon is meg esküvék, hogy az országot el nem cseréli, meg nem állá, hanem elcserélte, ki miatt az ország semmié lőn, némeli attiankfiát törvéntelen megfogatá, titkon az ország jövedelmét magának, az országot titkon kitakartatá és így pusztítá az országot, úgy ejté más tirannus kezébe.¹⁷

4. bathori gabor is penig azon erős hittel köteles az országnak minden szabadságának megtartására, de ő is semmit ezekben meg nem tartott, hanem úgy mint tirannus csak úgy cselekedett. Így azért minekünk, miért hogy hitet megszegtek s az mint megesküttek, azt által hágták, senki nem lehet igaz az valaki meg nem állia azt, amire megesküszik. Így azért az fenn megírt fejedelmek is, mihelt megszegték hiteket, nem lehettek igaz fejedelmek, nem disponálhattak semmit igazán. Azért mert hogy ők szegték hiteket, azt kívánniuk, hogy minden levelek akármi névvel neveztessenek, meghallianak, semmié legyenek, perfolta leveleken kiül, az bathori sigmondé 1592 esztendőtől fogva, mert akkor öleté meg galfi ianost¹⁸, semmiképpen nem szenvedgiük állani leveleket, egiebeknek példáiára.

5. Nilván vagyon mindeneknek az tirannus bathori gabor menni attiankfiái jószágokat véteté el igaz törvienfoliason¹⁹ kívül, kihez egiet, kihez mást költött, s másnak atta. Teccik azért nekünk, hogy valakitől valamely jószágot igaz törvény úttia kívül elvett, mox et de facto valakinél afféle törvéntelen elvött jószág vagion, az ki bírta, sub pena nota perpetua infidelitatis, kezéből annak kezébe eressze, az ki annak előtte bírta, vagy annak maradékianak. Ha ki ez ellen cselekedik, első gyülésre vagy törvénynapra citáltassék és azon egy törvénien finaliter megsententiáztassék és exequaltassék is, ki minden törvények előtt revidiáltassék, az egiéb²⁰ spoliált jószágokat akár mikor is az colosuari articulus²¹ szerént kerestessék, kit azokról végeztek.

¹⁵ Lásd a 7. sz. jegyzetet.

¹⁶ Következik: boczkai István hiti ellen kamuti farkast, Racz Giörgiet megfogatta, bogati mennihartot hamissan, ha meg nem høl hal vala elveszi vala, Rkoczi sigmond, áthúzva.

¹⁷ Utalás a Mihály vajda és Basta idején az országot és városokat sújtó sarcokra és kivégzésekre.

¹⁸ Lásd a 7. sz. jegyzetet.

¹⁹ Következik: kevil, áthúzva.

²⁰ Következik: spoliat, áthúzva.

²¹ EOE III. 484–489.,492–494., VI. 113.

6. Nilván vagion mindeneknél batori gabor fegyver alatt minemű articulusokat csináltatott az országgal, törvéntelenül. Azért azt kévanniuk, hogy minden articulus is, vagy [...] ²², vagy írás, pecsétes vagy pecsétetlen, de minden tisztessége, feje, jószága vesztése alatt, személyválogatás nélkül az kolosuári bíró uram kezébe tartozzék menni, küldeni, adni az jövődő közelebbik gyűlésig, az hol az ország szeme előtt megégettessenek. Ha ki oda nem küldené, nem adná, vagy nem vinné, vagy in toto, vagy in parte is magát vagy mássát magánál megtartaná, vagy mással megtartatná, ez után élne, vagy élni akarna vele, az fent megírt penán maragion.

7. Hogy senkinek ónagysága, haza nemes ős fiain kүүл, semmiféle tisztet ne adhasson, de azok közül is egynek sokféle tisztet ne lehessen, hanem elégedgiék meg egyféle tiszttel.

8. Hogy soha senkinek ónagysága jószága adatait, se semmit egiebet is, az mi az tárházhoz való, meg ne engedhesse, sőt ha kinek bátori meg engedé is, semmié legyen.

9. Hogy ennek utána mind gyalogja, lovagja ónagyságának az országnak is hitesek legienek, mert hogy ország pénzéből fizetnek nekik.

10. Hogy ónagysága körül való tanácsok haza igaz nemes ős nemzetből való legienek, ne idegenek, azok is olliak, az kik az országnak teccéséből, eguenló egy akarathól nagysággoddal együtt választassanak, olliak az kik batorinak nem voltak tanácsi.

11. Vadnak sokan. Kik az háború alatt sok törvéntelen dolgokat cselekedtek az lakságon, az szászságon, kik hadba való menés szín alatt prédáltanak, kiknek némelliek az székelségen laknak, magokat akarván az székelföldi törvénhez tartani, noha nem ²³ székelj. Teccet azért az is, hogy az illien ne az székelj törvén szerént, hanem minden cikkelbe az lakság törvénie szerént itelliék, hogy az ollian ne élhessen székelfölden egy széknek is végezésével s törvéniével, mert jobb egi országnak kedvezni, hogynem mint egy néhán embernek országumk romlására.

12. Hogy kancellárius uram is az országnak hites legyen.

[Az utolsó lap levélszerűen negyedrért összehajtogatott külső felén:]

Illustrissimo ac magnifico domino domino Giorgio Turzo de Betlenfalwa comiti comitatus de Arua, eiusdemque comitatus perpetuo comiti, Regni Hungariae palatino, judici Cumanorum, equiti aurato, nec non sacrae caesareo regiaeque maiestatis intimo consiliario et per Hungariam locumtenenti etc. domino et patrono mihi confidentissimo

[Az összehajtogatás ellenkező, negyedívnyi részén:]

Anno 1611 Szent Mihál nap²⁴ táiban az kik eldülák az juhaimot az pásztoriméval egie-temben, kiknek az száma, minthogy az egész esztenámat verték fel, mindenstül fogva numero 900.

Felseo Rakosj ²⁵ bíró Mattae, Jakab János, 3 dienes István, dienes János
Somborról²⁶ Daczo peter, demeter peter, Demesit Giorgj,
Vargiasról ²⁷ Balas Andras

²² Kiszakadt, olvashatatlan szó.

²³ Következik: székelek, áthúzva.

²⁴ Szeptember 29.

²⁵ Felsőrákos = Racoşul de Sus, Fehér vármegze

²⁶ Székelyzsombor = Jimbor, Fehér vármegze.

²⁷ Vargas / Várghiş, Udvarhelyszék

Vyfaluról ²⁸ keresztet balint

Az felső viniczey ²⁹ hátárból, az viniczey patakából alias gerboa nevű helltől, ki határos krüzbával³⁰, parloval ³¹, apaczával ³² h[...]

²⁸ Homoródújfaló = Satu Nou, Udvarhelyszék.

²⁹ Felsővenice = Veneția de Sus, Fogarasvidéke

³⁰ Krizba = Crizbav, Brassó vidéke

³¹ Páró = Părău, Brassó vidéke

³² Apáca = Apața, Brassó vidéke